

Ooit belicht vanuit drie invalshoeken de brede geschiedenis van de bloembollensector:

- Wat gebeurde er 25, 50, 75 of 100 jaar geleden?
- Een bijzonder boek uit de KAVB-bibliotheek.
- Een uitvinding die de sector sterk heeft beïnvloed.

Zo zaai je tulpen

Bij de introductie van de tulp wordt vaak gedacht aan de bol. Het zaad speelde echter in de tweede helft van de zestiende eeuw een minstens zo belangrijke rol. Matthias de L'Obel schreef in zijn *Kruydtboek* zelfs een complete handleiding over dit onderwerp.

Tekst: Arie Dwarswaard | Fotografie: René Faas

Ze worden vaak in één adem genoemd: Clusius, Dodonaeus en Lobelius. Dit trio is beeldbepalend als het gaat om de enorme groei van de plantenkennis in de periode 1550-1600. In die tijd verschuift de aandacht bij planten van puur geneeskrachtig naar biologische bijzonderheden. Vooral Carolus Clusius schrijft wel heel veel over planten, maar laat het belang voor de geneeskunst vrijwel weg. Clusius heeft dan ook niet als arts gewerkt, terwijl Dodonaeus en Lobelius dat wel deden. De laatste was zelfs een aantal jaren de lijfarts van Willem van Oranje.

NEDERLANDS

Waar Clusius in al zijn boeken het Latijn als taal hanteert, kiezen Dodonaeus en

Lobelius ook voor uitgaven in het Nederlands. Zo verschijnt er van Lobelius in 1581 het *Kruydtboek*, een dikke turf in folioformaat van ruim 1.200 pagina's, gedrukt bij Christoffel Plantijn in Antwerpen. Hoewel er tussen het Nederlands van toen en nu grote verschillen zitten, is de tekst van dit boek met een beetje taalfantasia toch goed leesbaar.

Een van de vele gewassen die Lobelius beschrijft, is de tulp. Dat doet hij ook al in 1571, maar in die Latijnse uitgave komt hij niet verder dan twee soorten: een rode en een gele. De laatste is *Tulipa sylvestris*. Tien jaar later is er op het gebied van tulpen veel gebeurd in de Nederlanden. Lobelius laat ruim twintig verschillende tulpen zien. Dat betreft niet alleen houtsneden, maar ook beschrijvingen. Wie wil weten

hoe deze tulpen er in kleur uitzagen, moet naar Museum Plantin-Moretus in Antwerpen, waar een met de hand ingekleurd exemplaar van dit boek wordt bewaard.

POTTEN

Naast een uitgebreide beschrijving van alle tulpen die Lobelius in 1581 kent, voegt hij nog iets anders toe: een handleiding voor het uit zaad opkweken van tulpen. Lobelius beschrijft de vorm van het tulpenzaad en legt daarna uit dat het verstandig is om de zaden de eerste twee jaar in potten op te kweken, omdat de zaailingen te klein zijn om in de volle grond te telen. Pas in het derde jaar zijn de bolletjes groot genoeg om ze in de volle grond verder te telen. Volgens Lobelius geven de bolletjes in het vijfde of zesde jaar een bloem. Dat Lobelius aan deze manier van vermeerderen aandacht schenkt, is minder verrassend dan gedacht. Al vanaf de begintijd dat er tulpen in West-Europa arriveren, wordt over tulpenzaad gesproken. Het lijkt er sterk op dat er naast bollen ook zaad is verspreid van tulpen. Niet heel gek, omdat tulpenzaad veel minder volumineus is en ook gemakkelijker is te bewaren dan bollen. Op diverse houtsneden en waterverftekeningen uit de periode rond 1570 zijn telkens tulpen en zaaddozen afgebeeld. Als de zaden niet van belang zouden zijn, was dat niet gebeurd.

WOORDENBOEK

Lobelius en Clusius onderhielden goede contacten met elkaar. In het *Kruydtboek* verwijst Lobelius vele malen naar zijn tijdgenoot. Ook zijn er brieven bewaard gebleven die Lobelius aan Clusius schreef. Zo bedankte hij in 1601 Clusius voor een exemplaar van *Rariorum plantarum historiae* dat Clusius hem had toegestuurd. Dit beeld komt niet overeen met informatie op internet dat ze elkaar niet zouden mogen.

Ten slotte bevat het boek achterin nog iets anders wat bijzonder is: een woordenlijst in zes talen met begrippen uit de botanie. Naast het Nederlands komen ook Duits, Engels, Frans, Italiaans en Latijn voor. Een kleine polyglot uit 1581. Er viel daardoor nog meer te leren uit dit boek dan alleen de boeiende wereld van de planten. ♦